

KASBLARNING TARIXIY TARAQQIYOT BILAN BOG'LIQLIGI

Olimjonova Fotima G'olibjon qizi

Namangan Davlat Universiteti magistranti

Annotatsiya: *Maqolada kasbiy yo'nalishning tarixan shakllangan tushunchalarining mohiyati va hozirgi kundagi taraqqiyoti ko'rib chiqiladi: diagnostika, ta'lim, rivojlanish. Zamonaviy sharoitda kasbga yo'naltirishning rivojlanish xususiyatlari asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *kasbga yo'naltirish, kasbiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy rivojlanish, kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlik, kasbga yo'naltirish.*

СВЯЗЬ ПРОФЕССИЙ С ИСТОРИЧЕСКИМ ПРОГРЕССОМ

Олимжанова Фатима Галибжан кызы

Магистрант Наманганского государственного университета

Аннотация: *В статье рассматривается сущность и современное развитие исторически сложившихся понятий профессиональной ориентации: диагностика, образование, развитие. Обоснованы особенности развития профориентации в современных условиях.*

Ключевые слова: *профориентация, профессиональное самоопределение, профессиональное развитие, готовность к профессиональному самоопределению, профориентация.*

CONNECTION OF PROFESSIONS WITH HISTORICAL PROGRESS

Daughter of olimzhonova Fatima Galibzhan

Master of Namangan State University

Annotation: *the article examines the essence and present-day progress of historically formed concepts of professional orientation: diagnostics, education, development. The features of the development of professional orientation in modern conditions are justified.*

Keywords: *professional orientation, professional self-determination, professional development, readiness for professional self-determination, professional orientation.*

KIRISH(ВВЕДЕНИЕ, INTRODUCTION)

Kasb-hunarga yo'naltirilganlik mehnat taqsimoti va ko'p sonli kasb va mutaxassisliklarning paydo bo'lishi natijasida paydo bo'ldi. Zamonaviy sharoitda kasbga yo'naltirishning asosiy xususiyatlarini aniqlash uchun uning rivojlanishining retrospektiv tahlilini o'tkazish kerak. Tarixan kasbga yo'naltirishning quyidagi tushunchalari rivojlangan: diagnostik, tarbiyaviy va shaxsni rivojlantirish. Keling, ushbu tushunchalarni qisqacha tavsiflaylik.[1]

Diagnostik kontseptsiya (professional yetakchilik kontsepsiyasi) 1908 yilda F.Parson tomonidan shakllantirilgan kasb tanlashning uchta tamoyiliga asoslanadi: o'z kasbiy imkoniyatlari va qobiliyatlarini bilish va hisobga olish, kasbning shaxsga qo'yiladigan talablarini bilish va kasbiy o'sish istiqbollari va bu omillarni to'g'ri bog'lash qobiliyati.[1] Kasb-hunarga yo'naltirishning asosiy vazifasi ijtimoiy ishlab chiqarish ayniqsa zarur bo'lgan kasblarga eng mos keladigan odamlarni tanlashdan iborat edi. Hozirgi vaqtda kasbga bo'lgan talablar kasbiy yo'nalish markaziga qo'yilgan, shaxsiy rivojlanish uchun potentsial imkoniyatlar e'tiborga olinmagan.

Keyinchalik tadqiqotchilar kasbiy o'zini o'zi belgilash muvaffaqiyati va mehnat motivlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rnatdilar va kasbiy o'zini o'zi belgilashning shaxsning rivojlanish jarayonining xususiyatlariga bog'liqligi ham aniqlandi. Shu asosda kasbiy rivojlanishning bir qator nazariyalari paydo bo'ldi, ular ham kamchiliklardan xoli emas edi: ular kasbiy o'zini o'zi belgilash sub'ektining faolligini uning kasbiy rivojlanish jarayonini o'zi haqida ma'lum g'oyalarning to'planishi deb hisoblagan holda tenglashtirdi.

NATIJALAR(РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Ushbu kontseptsiya kontekstida kasbga yo'naltirishning asosiy vazifasi - muayyan hududda zarur bo'lgan kasblarga qiziqishni shakllantirish, kasb tanlashda shaxsiy va jamoat manfaatlarini muvofiqlashtirishdir. Kadrlarga bo'lgan ijtimoiy ehtiyojlar kasbiy yo'nalish markaziga qo'yildi, ular ma'lum bir mintaqada ijtimoiy ishlab chiqarish tomonidan talab qilinadigan kasblar uchun tashviqot yo'li bilan qondirildi. Kasbga yo'naltirish ishining asosiy yo'nalishi ishchi kasblarini targ'ib qilish va ushbu kasblarni tanlashga targ'ibot qilish edi.

Kasbga yo'naltirish, bu kontseptsiyaga ko'ra, oldindan rejalashtirilgan ta'sirlarga muvofiq shaxsni kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlashga qaratilgan bo'lib, talabning shaxsiyati ushbu ta'sirlarning ob'ekti sifatida qaralgan. Uzoq vaqt davomida ta'lim kontseptsiyasi Sovet Ittifoqining kasbiy yo'nalish tizimining nazariy asosi bo'lgan.[2] Ushbu kontseptsiya doirasida psixologik-pedagogika fanlari vakillari yosh talabalarni kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlashning turli jihatlarini o'rgandilar. Ammo kasbga yo'naltirishning o'quv kontsepsiyasining kamchiliklari ham bor edi, chunki u har bir o'quvchida jamiyatning kadrlarga bo'lgan ehtiyojiga mos ravishda kasb tanlash motivini shakllantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Shaxsning qiziqishlari, moyilliklari kasb tanlashda ham, professional uchun ham ijtimoiy tartibda ustuvor ahamiyatga ega emas edi.

MUHOQAMA(ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Ta'limning asosiy mazmuni va maqsadi shaxsiy rivojlanish emas, balki bilim va ko'nikmalar bo'lgan sharoitda kasbga yo'naltirishda o'quvchilarga o'z kuchlarini turli faoliyat turlarida sinab ko'rish imkoniyatini bermasdan, og'zaki, deklarativ va targ'ibot usullari ustunlik qildi. Bundan tashqari, kasbiy o'zini o'zi belgilashga turli darajadagi tayyorgarlikka ega bo'lgan talabalarga tabaqalashtirilgan yondashuv mavjud emas edi. Kasb-hunarga yo'naltirish shaxsning kasbiy o'zini o'zi belgilash jarayonini ilmiy boshqarish vositasi emas, balki boshqaruv ob'ekti sifatida ko'rib chiqildi.[4]

Kasb-hunarga yo'naltirishning diagnostik va tarbiyaviy kontseptsiyalari jamiyatning kadrlarga bo'lgan manfaatlarini va ehtiyojlarini birinchi o'ringa qo'yadi, ular birinchi holatda kasbiy tanlov yordamida qondirildi, ikkinchi holda, bu kasblar uchun tashviqot yo'li bilan ijtimoiy ishlab chiqarish ma'lum bir mintaqada juda zarur.[3]

Ijtimoiy hayotni demokratlashtirish va insonparvarlashtirish jarayonlari shaxsga yo'naltirilgan pedagogikaning nazariy va uslubiy asoslarini ishlab chiqish muammosini yanada kuchaytirdi, uning mohiyati o'qituvchining o'quvchiga shaxs, mustaqil va mas'uliyatli sub'ekt sifatida izchil munosabatda bo'lishidadir. o'zining rivojlanishidan 80-90-yillarda xorijiy va mahalliy olimlar kasbiy o'zini o'zi belgilashni kasb tanlashning yagona harakati sifatida emas, balki kasbiy faoliyat sub'ekti sifatida shaxsni rivojlantirishning uzoq jarayoni sifatida ko'rib chiqa boshladilar.

Shunday qilib, XX asrning 90-yillarida olib borilgan tadqiqotlar natijasida. Rivojlanayotgan kasbiy yo'nalish kontseptsiyasining asoslari shaxsning kasbiy o'zini o'zi belgilash va rivojlantirishga tayyorligini shakllantirish vositasi sifatida ishlab chiqilgan. [2]Ushbu kontseptsiyaga ko'ra, kasbga yo'naltirish tizimining markaziga o'z manfaatlariga ega bo'lgan aniq shaxs joylashtirilgan.

Hozirgi vaqtda kasbiy yo'nalish "turli ijtimoiy institutlarning (maktablar, oilalar, jamoat, oliy o'quv yurtlari, o'rta maktablar va boshqalar) ilmiy va amaliy faoliyati tizimi sifatida ko'rib chiqiladi, bu turli xil ijtimoiy-iqtisodiy va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun mo'ljallangan. shaxsning kasbiy o'zini o'zi belgilash va kasbiy rivojlanishiga qaratilgan tibbiy-fiziologik, psixologik-pedagogik vazifalar".[1]

Hozirgi kunda umumiy va kasbiy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuv joriy etilmoqda, u yosh avlodning ijtimoiy, ko'p madaniyatli, kommunikativ, axborot, kasbiy, kognitiv va boshqa kompetensiyalarni egallashini nazarda tutadi. Kasbiy o'zini o'zi belgilash va rivojlantirishga tayyorlik va qobiliyat zamonaviy yosh shaxsning asosiy vakolatlaridan biri sifatida qaralishi kerak.

XULOSA(ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Zamonaviy sharoitda kasbiy yo'l-yo'riq nazariyasining dolzarb vazifasi kasbiy o'zini o'zi belgilashni kasbiy rivojlanish va shaxsni shakllantirishning ajralmas jarayonining tarkibiy qismi sifatida asoslashdan iborat bo'lib, u kasbiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy kompetentsiya, kasbiy mustaqillik, kasbiy o'ziga xoslik, kasbiy o'ziga xoslik, professional mahorat va ijodkorlik, professional harakatchanlik.

Kasbiy o'zini o'zi belgilash insonning hayoti va hayotini qurishning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi hayotiy o'zini o'zi belgilashning bir qismi sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Oliy ta'lim muassasalarida kasbga yo'naltirish ishlari bo'yicha bakalavriat va magistratura yo'nalishlari va profillari bo'yicha kadrlarni ixtisoslashtirilgan va bosqichma-bosqich tayyorlash joriy etilishi munosabati bilan yangi yo'nalish – profilga yo'naltirish vujudga keldi.

Bu kasbga yo'naltirishning ushbu sohasi uchun nazariy asoslar va texnologiyalarni ishlab chiqishni talab qiladi (maqsadlar, vazifalar, mazmun, usullar va vositalar, talabalarning ijtimoiy va kasbiy o'zini o'zi belgilash omili sifatida profilli ta'limga tayyorlik mezonlarini asoslash)[2]

Hozirgi bosqichda ta'lim mazmunini yangilashning muhim yo'nalishi uning umumiy madaniy yo'nalishini kuchaytirishdir. Umumta'lim va kasb-hunar ta'limining yangi standartlari o'quvchilar o'zlashtirishi kerak bo'lgan umumiy madaniy kompetensiyalarni joriy qildi.

Shu nuqtai nazardan, kasbga yo'naltirishning yangi madaniy funksiyasi paydo bo'ladi - o'quvchi shaxsining asosiy madaniyatining integratsiyalashgan tarkibiy qismi sifatida kasbiy o'zini o'zi belgilash madaniyatini shakllantirish, bu mustaqil va ongli ravishda loyihalash imkonini beradi.

Hozirgi vaqtda ushbu jarayonning samaradorligini oshirish uchun yoshlarning kasbiy o'zini o'zi belgilashini pedagogik qo'llab-quvvatlash (yoki pedagogik qo'llab-quvvatlash) zarurligi asoslandi.

Ushbu kontseptsiya o'qituvchi faoliyatining o'ziga xos sohasi sifatida talqin etiladi, u o'smirlarni o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy-madaniy, axloqiy va kasbiy qadriyatlar bilan tanishtirishga qaratilgan. Bunda o'qituvchi ishtirok etish va empatiyaga qodir bo'lgan vositachi, ushbu jarayonning hamrohi rolini o'ynaydi. Bu muammoni yanada rivojlantirish kerak.

Kasbga yo'naltirish tizimini rivojlantirish, umumta'lim maktabining yuqori bosqichining profil profili g'oyasini amalga oshirish, kasb-hunar ta'limida malakali yondashuv asosida yo'nalishlar va profillar bo'yicha kadrlarni bosqichma-bosqich tayyorlashga o'tish, kasbiylashtirish, kasbiy malaka oshirish va shaxsni shakllantirishning nazariy asoslarini ishlab chiqish falsafaning chorrahasida joylashgan mustaqil ilmiy fan bo'lgan kasbga yo'naltirish kabi yangi ilmiy soha va o'quv fanlarining faol shakllanishi va rivojlanishiga olib keldi. , sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va boshqa bir qator fanlar. U shaxsning kasbiy rivojlanishi faktlari, mexanizmlari va qonuniyatlarini o'rganadi.

Integratsiyalashgan intizom sifatida kasbiy yo'nalishning asosiy bo'limlari: kasbiylashtirish metodologiyasi, kasbiy o'zini o'zi belgilash, tabaqalashtirilgan kasbiyografiya, kasbiy yo'nalish, kasbiy o'zini o'zi belgilashni psixologik va pedagogik qo'llab-quvvatlash[3].

Maqolada kasbiy yo'nalishning tarixiy asoslangan tushunchalarining mohiyati ochib berilgan: diagnostika, ta'lim, rivojlanish. Kasbiy yo'nalishni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari zamonaviy sharoitlarda isbotlangan. Kalit so'zlar: kasbiy yo'nalish, kasbiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy rivojlanish, kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlik, kasbiy orientologiya.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zeer E.F. Kasbga yo'naltirish asoslari: Universitetlar uchun darslik. M.: Oliy maktab, 2005. 192 b.
2. Klimov E.A. Kasbiy o'zini o'zi belgilash psixologiyasi. Rostov n / D .: Feniks, 1996. 512 p.
3. Mordovskaya A.V. Kasbga yo'naltirish asoslari: Bakalavrlar uchun darslik. M.: Yurayt nashriyoti, 2013. 237 b.
4. Pryajnikov N.S. Professional va shaxsiy o'zini o'zi belgilash. M.: In-t prakt. psixologiya; Voronej: NPO "Modek", 1996. 256 p.